УДК 63.3(2)613(4Беи)
ББК 947.084.63(476)
Ш678

Друкуецца па рашэнні рэдакцыйна-выдавецкага савета БДПУ імя М. Танка

Рэцэнзент У. І. Навіцкі, доктар гістарычных навук, прафесар

Шкуцько Л. Л., Сакалоў М. М.
Ш678 Яўрэйская нацыянальная культура як частка сістэмы народнай асветы на Беларусі ў 1920—1930-я гады: Вучэб. дапам. — БДПУ імя М. Танка, 2001. — 30 с.

У дапаможніку на прыкладзе становішча яўрэйскай нацыянальнай адукацыі раскрываецца распрацоўка і ажыццяўленне нацыянальнай палітыкі на Беларусі ў 1920—1930-я гады. На аснове архіўных дадзеных і навуковых публікацый прыведзены звесткі аб існаванні яўрэйскай адукацыі ў сістэме агульнаадукацыйнай, сярэдняй спецыяльнай і вышэйшай школы.

Адрасуецца студэнтам вышэйшых навучальных устаноў, а таксама ўсім, хто цікавіцца праблемамі гісторыі міжнацыянальных адносін і адукацыі на Беларусі.

ББК 947.084.63(476)

© Л. Л. Шкуцько, М. М. Сакалоў, 2001
© Вокладка. А. А. Пакала, 2001

Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь

Беларускі дзяржаўны педагагічны універсітэт
імя Максіма Танка

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ

Л. Л. Шкуцько,
М. М. Сакалоў

ЯЎРЭЙСКАЯ НАЦЫЯНАЛЬНАЯ КУЛЬТУРА ЯК ЧАСТКА СІСТЭМЫ НАРОДНАЙ АСВЕТЫ НА БЕЛАРУСІ Ў 1920—1930-Я ГАДЫ

Вучэбны дапаможнік

Мінск 2001

1923 г. "Джойнт" адкрыў у БССР 43 прафесійна-тэхнічныя вучэбныя ўстановы, забяспечыў іх абсталяваннем, а навучэнцаў — харчаваннем і вопраткай. Напрыклад, восенню 1923 г. было размеркавана 500 пар абутку, прызначаных для яўрэйскіх устаноў Беларусі. З іх прафесійнай школе "Швейпрам" было выдзелена 85 пар, Аб'яднанай прафшколе — 110, абутковай вытворчай школе — 25, прафшколе будаўнікоў — 25 і г. д. У пачатку 1924 г. Віцебская школа друкароў атрымала ад "Джойнта" тыпаграфскую машыну, а прафтэхшкола металістаў — 15 дэфіцытных для таго часу гатавальняў. Навучэнцы Беларускага рабочага тэхнікума, сярод якіх яўрэі складалі 90%, атрымлівалі ў 1923 г. рэгулярную дапамогу ад "Джойнта" ў выглядзе 240 парцыёнаў харчавання ў месяц, а таксама вопраткі, абутку, коўдраў і іншага на 200 чалавек. Грашовыя сродкі ішлі таксама на абсталяванне кабінетаў і паляпшэнне матэрыяльнага становішча навучэнцаў[1].

Наогул, ва ўсіх прафесійна-тэхнічных установах у канцы 20-х гг. да 38% навучэнцаў ад агульнай колькасці былі яўрэямі. Разам з тым, напрыклад, у Мінскай школе "Швейпрама" ўсе 157 навучэнцаў былі яўрэямі, у школе абутковай прамысловасці — са 104 навучэнцаў яўрэямі былі 99 чал., у школе паліграфічнай вытворчасці — 36 яўрэяў з 37, у дрэваапрацоўчай школе — 74 з 76, у школе металістаў — 92 са 104[2]. Гэтыя прыклады сведчаць, што яўрэйская моладзь актыўна выкарыстоўвала магчымасці атрымаць прафесійную адукацыю, уцягвалася ў вытворчую дзейнасць у розных галінах прамысловасці. Усё гэта садзейнічала змяншэнню беспрацоўя сярод яўрэйскага насельніцтва рэспублікі, паляпшэнню яго матэрыяльнага становішча.

ЯЎРЭЙСКАЯ АДУКАЦЫЯ Ў ВЫШЭЙШАЙ ШКОЛЕ

У 1920-я гг. у Беларусі ствараецца сістэма вышэйшай адукацыі. Яна была прызначана забяспечыць магчымасць атрымання вышэйшай адукацыі прадстаўнікам розных нацыянальнасцей, задаволіць патрэбы народнай гаспадаркі, устаноў культуры, адукацыі, аховы здароўя, іншых сфер жыцця грамадства ў кваліфікаваных спецыялістах. Акрамя таго, яўрэйская моладзь у атрыманні вышэйшай адукацыі бачыла магчымасць значна пашырыць сваю дзейнасць, вырвацца з руціннага свайго існавання, лепш рэалізаваць свае духоўныя магчымасці, заняць пачэснае месца ў грамадстве. Таму яна актыўна выкарыстоўвала новыя магчымасці доступу да вышэйшай адукацыі, перш за ўсё шляхам навучання на адпаведных факультэтах ВНУ разам з прадстаўнікамі іншых нацыянальнасцей, а таксама праз навучанне на спецыяльна створаных яўрэйскіх аддзяленнях некаторых факультэтаў.

[1] Иоффе Э. Помощь "Джойнта" в развитии образования, ученым и преподавателям на территории БССР в 20-е годы XX в. //Евреи Беларуси. Мн., 1997. С. 53—55.

[2] Вестник народного комиссариата просвещения ССРБ. 1921. № 2. С. 37.

"Палажэнне аб вышэйшых навучальных установах", якое дзейнічала ў БССР у 20-я гг., прадугледжвала роўныя правы для ўсіх грамадзян пры паступленні на вучобу, незалежна ад полу, веравызнання і нацыянальнасці. Пры стварэнні факультэта грамадскіх навук БДУ было адразу ж прадугледжана існаванне этнолага-лінгвістычнага аддзялення з цыкламі рускай, беларускай і яўрэйскай моў.

Састаўной часткай сістэмы вышэйшай адукацыі былі рабочыя факультэты, якія здзяйснялі падрыхтоўку рабочай і сялянскай моладзі да паступлення ў вышэйшыя навучальныя ўстановы. Такія рабфакі існавалі ў Мінску пры БДУ, Горках пры Белсельгасакадэміі, Оршы і Віцебску.

З першых жа гадоў існавання рабфакаў яўрэйская моладзь складала пераважную большасць сярод іх навучэнцаў. На рабфаку Белдзяржуніверсітэта ў 1921—1922 навучальным годзе з 264 студэнтаў беларусамі былі 93 чалавекі, яўрэямі — 168; у 1922—1923 з 370 студэнтаў яўрэяў было 225, беларусаў — 131; у 1923—1924 з 398 студэнтаў яўрэяў было 216, беларусаў — 168[1]. На Мінскім рабфаку нават было адкрыта спецыяльнае яўрэйскае аддзяленне з колькасцю месцаў на 30 чалавек.

Сітуацыя некалькі мяняецца з 1924 г., калі пачала ажыццяўляцца палітыка беларусізацыі. На тым жа рабфаку БДУ ў 1924—1925 навучальным годзе са 110 студэнтаў беларусаў было 71 чал., яўрэяў — 29, рускіх — 7, палякаў — 1. У наступным, 1925—1926 навучальным годзе, на ўсіх рабфаках навучалася 863 студэнты, сярод якіх беларусаў было 518, яўрэяў — 220, рускіх — 76, а палякаў — 20[2].

У наступныя гады папулярнасць рабфакаў сярод яўрэйскай моладзі змяншалася, але і ў другой палове 20-х гг. яўрэі складалі значную частку іх студэнтаў. У 1926—1927 навучальным годзе на рабфаку ў Мінску з 380 студэнтаў было 102 яўрэі (27%), на Аршанскім рабфаку з 193 студэнтаў — 41 яўрэі (21%), на Горацкім рабфаку з 215 — 26 (12%), на Віцебскім раб-

[1] НА РБ. Ф. 205. Воп. 1. Спр. 57. Арк. 9.

[2] Там сама. Ф. 42. Воп. 1. Спр. 321. Арк. 52—53.

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ